

Representantforslag 67 L

(2015–2016)

fra stortingsrepresentantene Michael Tetzschner, Frank Bakke-Jensen, Gunnar Gundersen, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Anders B. Werp

Dokument 8:67 L (2015–2016)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Michael Tetzschner, Frank Bakke-Jensen, Gunnar Gundersen, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Anders B. Werp om utvidet ansvar for selskapers ansvar for korrupsjonshandlinger, tilføyelse til straffeloven § 389

Til Stortinget

Innledning

Dagens internasjonale samfunn med større innslag av global integrasjon vil stille økende krav og forventninger til norske selskapers korrupsjonsforebygging. Korrupsjon er et internasjonalt problem. Sammenhengen mellom korrupsjon og manglende utvikling er solid dokumentert. En av forutsetningene for friere verdenshandel, og forståelse for transnasjonal selskapsdrift, er bevissthet om sosialt ansvar, herunder å gjennomføre forholdsregler for å motvirke korrupsjon.

Lovforslaget innebærer en utvidelse av selskapers ansvar for korrupsjonshandlinger utført av personer assosiert med selskapet. Slike assosierte personer kan både være selskaper og individer, herunder agenter o.l., som utfører tjenester for eller på vegne av selskapet. Bestemmelsen er ment å omfatte en vid krets av rettssubjekter som er tilknyttet selskapet og som derfor er i stand til å utføre korrupsjonshandlinger for selskapet.

Et utvidet straffansvar innebærer at selskaper blir tvunget til å ta ansvar ikke bare for egne handlinger, men også for handlinger utført av andre med ulik grad av tilknytning til selskapet. Selskaper som forholder seg passive til ulike former for korrupsjonsindikatorer («røde flagg»), risikerer dermed å straffes

på lik linje med den som foretar korrupsjonshandlingen – forutsatt at overtrederen har tilstrekkelig tilknytning til selskapet.

Motsatsen til dette vidtrekkende ansvaret vil være at selskapet bare skal ilegges straff der selskapet har unnlatt å implementere og vedlikeholde effektive systemer og prosedyrer for å forhindre korrupsjonshandlinger. På denne måten balanseres et strengt straffansvar med et absolutt straffritak. En slik balanse mangler i dagens regelverk. Forslaget bygger på Bribery Act 2010 fra Storbritannia, som regnes som det mest moderne antikorrupsjonsregelverket i Europa.

Bakgrunn

Dagens hjemmel: straffelovens bestemmelse om foretaksstraff

Ny straffelov trådte i kraft i oktober 2015. Paragrafene 276 a–276 c om korrupsjon og påvirkningshandel i straffeloven av 1902 er videreført uten realitetsendringer i §§ 387–389. Det materielle innholdet i korrupsjonsbestemmelsene i straffeloven fikk sin nåværende utforming ved lov 4. juli 2003 nr. 79. Bestemmelsene kriminaliserer henholdsvis korrupsjon, grov korrupsjon og påvirkningshandel, både innenfor Norges grenser og i utlandet.

Norske selskaper kan straffes for de handlinger som rammes av straffeloven § 389 i henhold til den generelle bestemmelsen om foretaksstraff i straffeloven § 27. Grunnvilkåret er da at straffebudet må være overtrådt av «noen som handlet på vegne av foretaket». Etter norsk rett innebærer dette i praksis at den som handler må ha en relativt nær tilknytning til selskapet for at dette kan straffes. Bestemmelsen har klare paralleller til et arbeidsgiver- og organansvar, og det personelle virkeområdet er relativt snevert.

I praksis begås imidlertid korrupsjonshandlinger av en videre krets enn selskapets egne ansatte eller andre med umiddelbar tilknytning til selskapet. Også personer og selskaper som med en løsere tilknytning utfører tjenester eller oppdrag for selskapet, vil ofte være i posisjon til å utføre korrupsjonshandlinger for selskapet. Slike tilknyttede (assosierte) personer opptrer gjerne i eget navn og uten formell tilknytning til, eller på formell instruks fra, selskapet. Eksempelvis kan her nevnes ulike former for agenter, konsulenter og samarbeidspartnere (gjennom joint venture-selskaper e.l.), både i Norge og i utlandet.

Etter omstendighetene kan også assosierte personers korrupsjonshandlinger medføre foretaksstraff etter dagens regelverk, men utgangspunktet vil være at disse faller utenfor kretsen av dem som omfattes av «på vegne av» i straffeloven § 27. Straffeloven bør endres slik at det klart fremgår at foretak også kan bli straffet for handlinger utført av tilknyttede (assosierte) personer.

Forslaget

Forslagets første element: utvidet ansvar for korrupsjonshandlinger

Bakgrunnen for nærværende forslag er at korrupsjon i stor grad begås av ulike assosierte selskaper og privatpersoner uten formell tilknytning til de parter som profitterer direkte på denne typen kriminalitet. Ansvar for slike assosierte rettssubjekters handlinger bør tydeliggjøres i større grad enn norsk rett gjør i dag. Den meste effektive måten å gjøre dette på er å innføre et tydeligere ansvar for tilknyttede rettssubjekters handlinger i inn- og utland.

Ved utarbeidelsen av dette forslaget har det vært naturlig å se hen til Storbritannia, som har en oppdatert og vidtrekkende korrupsjonslovgivning. Bribery Act i Storbritannia har et vidt materielt og territorielt nedslagsfelt, og har satt selskapers ansvar for å forebygge korrupsjon på den internasjonale dagsordenen.

Loven trådte i kraft i 2011, og kriminaliserer bl.a. manglende forebygging av korrupsjon («failure to prevent bribery»). Foretaket straffes for korrupsjonshandlinger utført av assosierte personer, uavhengig av formell status mellom selskapet og vedkommande, og uavhengig av formell instruks, uvitenhet osv. Avgjørende er om den tilknyttede personen etter en helhetsvurdering «utfører en tjeneste» for eller på vegne av selskapet.

Forslagets annet element: straffrihet ved forebygging

Siden straffansvaret er utvidet til å omfatte andre personer enn de selskapet normalt direkte er ansvarlige for, er det i Bribery Act definert som en absolutt straffrihetsgrunn («defence») at selskapet har hatt adekvate prosedyrer («adequate procedures») for å

sikre at personer assosiert med selskapet ikke utfører korrupsjonshandlinger. Hva som skal regnes som adekvate prosedyrer, avgjøres konkret. I avveiningen vil det være helt sentralt å legge vekt på om virksomheten ikke bare etablerer rutiner, men aktivt følger disse opp og benytter disse på en virksom måte om «røde flagg» skulle melde seg.

Det vil f.eks. bli stilt strengere krav til forebygging for større organisasjoner og til organisasjoner som opererer i områder der risiko for korrupsjon er høy. Det britiske justisdepartementet har publisert omfattende retningslinjer som selskaper kan bruke som veiledning og rettesnor i sitt arbeid med forebygging av korrupsjon («Adequate Procedures Guidance»). Den type veiledning vil være en stor fordel for norske selskaper.

Det følger i dag direkte av straffeloven § 28, bokstav c, at det ved avgjørelsen av om straff skal ilegges et foretak, og ved utmålingen av straffen overfor foretaket, skal «særlig tas hensyn til» «om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen». Dette er imidlertid bare ett av flere momenter.

Praksis viser at andre momenter veier tungt. Ved å utvide kretsen av personer som et selskap hefter for, bør det derfor også samtidig etableres fritak for straff dersom selskapet har etablert adekvate systemer og prosedyrer for å hindre korrupsjon.

I skadeerstatningsloven § 1-6 kan den som har lidt skade som følge av korrupsjon kreve erstatning fra den ansvarliges arbeidsgiver, «med mindre denne påviser at det er truffet alle rimelig forholdsregler» for å unngå korrupsjon, og ansvar heller ikke vil være rimelig etter en samlet vurdering av alle omstendighetene i saken». Bestemmelsen bygger på det samme prinsippet som Bribery Act og viser at prinsippet ikke er fremmed i norsk rettstenkning. Formuleringen «alle rimelige forholdsregler» for å unngå korrupsjon er også inntatt i lovforslaget.

Kombinasjonen av tydelig internasjonal straffelovgivning og norsk sivilrettslig lovgivning kan danne et godt grunnlag for oppdaterte norske strafferettslige bestemmelser om fritak for det vidtrekkende straffansvaret for korrupsjonshandlinger.

Resultat: tydelig og effektiv korrupsjonslovgivning

Et utvidet straffansvar, med absolutt straffrihet ved forholdsmessig, hensiktsmessig og adekvat forebygging, tilpasset selskapets risikoprofil, vil i sum innebære en mer tydelig og effektiv korrupsjonslovgivning enn dagens.

I praksis innebærer dette først og fremst at selskapers arbeid med compliance (forebygging og etterlevelse av relevant internt regelverk og formell lovgivning) vil få større betydning. Samtidig vil selskaper som tar korrupsjon på alvor, investerer i opplæring av

ansatte og implementerer interne systemer og prosedyrer for å aktivt forhindre korrupsjon, belønnes.

På den annen side risikerer selskaper som fortsatt ikke tar korrupsjon alvorlig, ved å unnlate å forhindre egne ansatte og tilknyttede personer fra å foreta korrupsjonshandlinger, et strengere og mer vidtrekkende straffansvar.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om endring i lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

I

§ 27 annet ledd skal lyde:

For overtredelser av straffeloven §§ 387–389 kan foretaket også straffes når handlingen er utført av noen som gjennom sine tjenester eller oppdrag for foretaket må assosieres med det. Dette gjelder likevel ikke dersom foretaket kan påvise at det forut for handlingen var tatt alle rimelige forholdsregler for å unngå den.

§ 27 nåværende annet og tredje ledd blir tredje og nytt fjerde ledd.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

17. mars 2016

